

relictis ac spreis, magno animo pergat in anteriora quò decrevit. An porò Christi admonitionem hic secutus sit, necne, evangelista non declarat. Sententia autem notata dignissima, congruit in eos omnes, qui christianæ vitæ institutum (cujus finis ultimus est

predicatoris, qui eum id suscepit semel, deinde ad alia negotia, curas et negotiationes distrahitur, quæ eum inde deducunt. Nam Evangelii sectatorem et predicatorum instar militis expeditum esse oportet, et liberum, et nullis aliis affixum curis. Unde eodem sensu Paulus, 2 Timoth. 2: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus*; et 1 Corinth. 9: *Qui in*

CAPUT X.

1. Post hæc autem designavit Dominus et alios septuaginta duos; et misit illos binos ante faciem suam, in omnem civitatem et locum, quò erat ipse venturus.

2. Et dicebat illis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

3. Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.

4. Nolite portare sacculum, neque peram, neque calciam, et neminem per viam salutaveritis.

5. In quamcumque domum intraveritis, primam dicite: Pax huic domui.

6. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin autem, ad vos revertetur.

7. In eadem autem domo manete, edentes et bibentes que apud illos sunt: dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum.

8. Et in quamcumque civitatem intraveritis, et susceperint vos, manducate que apponunt vobis.

9. Et curate infirmos qui in illa sunt, et dicite illis: Appropinquant in vos regnum Dei.

10. In quamcumque autem civitatem intraveritis, et non susceperint vos, exentes in plateas ejus, dicite:

11. Etiam pulverem qui adhesit nobis de civitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc scitote, quia appropinquant regnum Dei.

12. Dico vobis quia Sodomis in die illa remissus erit, quam illi civitati.

13. Væ tibi, Corozain: væ tibi, Bethsaida: quia si in Tyro et Sidone factæ fuissent virtutes, que factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere sedentes penitenter.

14. Verumtamen Tyro et Sidoni remissus erit in iudicio, quam vobis.

15. Et tu, Capharnaum usque ad cœlum exaltata, usque ad infernum demerges.

16. Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.

17. Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam demonia subjiciuntur nobis in nomine tuo.

18. Et ait illis: Videbam Satanam sicut fulgur de celo cadentem.

19. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra

regnum Dei) sive simplex sive perfectus, aggressi, aut quasi aggressi mentis definitione, sequuntur contraria, vel adeò diversa, ut simul cum instituto suo et regno Dei, consistere nequeant; hoc enim est retrospectivè.

statim currant, ab omnibus se abstant. Militare enim Deo, et in stadio currere, hoc est idem quod militare manum ad aratum; quod qui fecerit, ea que retrò sunt, oblivisci debet, et in ea que sunt priora, se extendere, ut ait ad Philip. v. 15 et 14; hoc est non respicere retrò.

CHAPITRE X.

1. Quelque temps après, le Seigneur choisit encore soixante-douze autres disciples, qu'il envoya deux à deux, dans toutes les villes et dans tous les lieux où lui-même devait aller.

2. Et il leur disait: La moisson est grande, mais il y a peu d'ouvriers. Priez donc le maître de la moisson qu'il envoie des ouvriers en sa moisson.

3. Allez, voici je vous envoie comme des agneaux au milieu des loups.

4. Ne portez ni bourse, ni sac, ni souliers, et ne saluez personne dans le chemin.

5. En quelque maison que vous entriez, dites d'abord: Que la paix soit dans cette maison.

6. Et s'il s'y trouve quelque enfant de paix, votre paix reposera sur lui; sinon elle retournera sur vous.

7. Demeurez en la même maison, mangeant et buvant de ce qu'il y aura chez eux; car l'ouvrier est digne de son salaire. Ne passez point de maison en maison.

8. Et en quelque ville que vous entriez, et où l'on vous aura reçus, mangez ce qu'on vous présentera.

9. Et guérissez les malades qui s'y trouveront, et dites-leur: Le royaume de Dieu est proche de vous.

10. Mais si étant entrés dans quelque ville, on ne vous y reçoit point, sortez dans les rues, et dites:

11. Nous secourons contre vous la poussière même de votre ville, qui s'est attachée à nos pieds. Sachez néanmoins que le royaume de Dieu est proche.

12. Je vous assure qu'en ce jour Sodome sera traitée moins rigoureusement que cette ville-là.

13. Malheur à toi, Corozain; malheur à toi, Bethsaïde; parce que si les miracles qui ont été faits chez vous, avaient été faits dans Tyr et dans Sidon, il y a long-temps qu'elles auraient fait pénitence dans le sac et dans la cendre.

14. En effet, au jour du jugement, Tyr et Sidon seront traitées moins rigoureusement que vous.

15. Et toi, Capharnaüm, qui t'es élevée jusqu'au ciel, tu seras précipitée jusque dans le fond des enfers.

16. Celui qui vous écoute, m'écoute; celui qui vous méprise, me méprise: et celui qui me méprise, méprise celui qui m'a envoyé.

17. Or, les soixante-douze s'en revinrent pleins de joie, lui disant: Seigneur, les démons mêmes nous sont assujétis par la vertu de votre nom.

18. Jésus leur répondit: Je voyais Satan tomber du ciel comme un éclair.

19. Voici je vous ai donné le pouvoir de fouler

serpentes et scorpions, et super omnem virtutem inimici: et nihil vobis nocbit.

20. Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis.

21. In ipsa horâ exsultavit Spiritus Sancto, et dixit: Confitebor tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quòd abscondisti hæc à sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Etiam, Pater: quoniam sic placuit ante te.

22. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater: et quis sit Pater, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare.

23. Et conversus ad discipulos suos, dixit: Beati oculi qui vident que vos videtis.

24. Dico enim vobis, quòd multi prophætæ et reges voluerunt videre que vos videtis, et non viderunt, et audire que auditis, et non audiverunt.

25. Et ecce quidam legisperitus surrexit tentans illum, et dicens: Magister, quid faciendo, vitam æternam possidebo?

26. At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis?

27. Ille respondens, dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota animâ tuâ, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tuâ: et proximum tuum sicut teipsum.

28. Dixitque ille: Rectè respondisti: hoc fac, et vives.

29. Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad Jesum: Et quis est meus proximus?

30. Suscipiens autem Jesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, et incidit in latrones qui etiam despoliaverunt eum: et plagis impositis aberunt semivivo relicto.

31. Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem viâ, et viso illo, præterivit.

32. Similiter et levita, cum esset secus locum, et videret eum, prætransiit.

33. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum; et videns eum, misericordiam motus est.

34. Et appropians, alligavit vulnera ejus infundens oleum et vinum; et imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum, et curam ejus egit.

35. Et alterâ die protulit duos denarios, et dedit stabulario, et ait: Curam filius habet; et quodcumque supererogaveris, ego eum reddero, reddam tibi.

36. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones?

37. At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Jesus: Vade, et tu fac similiter.

38. Factum est autem, dum irent, et ipse intravit in quoddam castellum: et mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam.

39. Et huic erat soror, nomine Maria, que etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius.

40. Martha autem satagebat circa frequens ministerium: que stetit, et ait: Domine, non est tibi cu-

aux pieds les serpents et les scorpions, et toute la puissance de l'ennemi, et rien ne pourra vous nuire.

20. Néanmoins ne mettez point votre joie en ce que les esprits vous sont soumis; mais réjouissez-vous plutôt de ce que vos noms sont écrits dans le ciel.

21. En cette même heure, Jésus tressaillit de joie par un mouvement du Saint-Esprit, et dit ces paroles: Je vous rends gloire, mon Père, Seigneur du ciel et de la terre, de ce que vous avez caché ces choses aux sages et aux prudens, et que vous les avez révélées aux petits. Oui, mon Père, parce que vous l'avez ainsi voulu.

22. Mon Père m'a mis toutes choses entre les mains; et nul ne sait qui est le Fils sinon le Père, ni qui est le Père sinon le Fils, et celui à qui le Fils aura voulu le révéler.

23. Et se tournant vers ses disciples, il leur dit: Heureux les yeux qui voient ce que vous voyez;

24. Car je vous déclare que beaucoup de prophètes et de rois ont souhaité de voir ce que vous voyez, et ne l'ont point vu; et d'entendre ce que vous entendez, et ne l'ont point entendu.

25. Alors un docteur de la loi s'étant levé, lui dit, pour le tenter: Maître, que faut-il que je fasse pour posséder la vie éternelle?

26. Jésus lui répondit: Qu'y a-t-il d'écrit dans la loi qu'y lisez-vous?

27. Il répondit: Vous aimerez le Seigneur votre Dieu de tout votre cœur, de toute votre âme, de toutes vos forces et de tout votre esprit; et votre prochain comme vous-même.

28. Jésus lui dit: Vous avez bien répondu; faites cela, et vous vivrez.

29. Mais cet homme voulant faire paraître qu'il était juste, dit à Jésus: Et qui est mon prochain?

30. Jésus prenant la parole, lui dit: Un homme qui descendait de Jérusalem à Jéricho, tomba entre les mains des voleurs, qui le dépouillèrent, et le couvrirent de plaies, et s'en allèrent le laissant à demi-mort.

31. Il arriva ensuite qu'un prêtre qui descendait par le même chemin, l'ayant aperçu, passa outre.

32. Un lévite étant aussi venu au même lieu, et l'ayant considéré, passa outre.

33. Mais un Samaritain qui voyageait, étant venu à l'endroit où était cet homme, et l'ayant vu, il en fut touché de compassion.

34. Il s'approcha donc de lui; il versa de l'huile et du vin dans ses plaies, les banda; et l'ayant mis sur son cheval, il le mena dans une hôtellerie, où il eut grand soin de lui.

35. Le lendemain, il tira deux deniers, qu'il donna à l'hôte, et lui dit: Ayez soin de cet homme; et tout ce que vous dépenserez de plus, je vous le rendrai à mon retour.

36. Lequel de ces trois vous semble-t-il avoir été le prochain de celui qui tomba entre les mains des voleurs?

37. Le docteur lui répondit: Celui qui a exercé la miséricorde envers lui. Allez donc, lui dit Jésus, et faites de même.

38. Or, comme ils continuaient leur chemin, Jésus entra dans un bourg, et une femme, nommée Marthe, le reçut dans sa maison.

39. Elle avait une sœur, nommée Marie, qui se tenant assise aux pieds de Jésus, écoutait sa parole.

40. Mais Marthe était fort occupée à préparer tout ce qu'il fallait; et s'arrêtant devant Jésus, elle lui

ra quòd soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, ut me adjuvet.

41. Et respondens, dixit illi Dominus: Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima.

42. Porrò unum est necessarium. Maria optima partem elegit, quæ non auferetur ab eâ.

COMMENTARIA.

VERS. 1. — POST HÆC. Post eâ quæ superiori capite sunt narrata, notanter verò post projectionem Jerosolymitanam, de quâ v. 51.

DESIGNAVIT, elegit. Syrus addit *ex discipulis suis*. Designavit autem, ad promulgandum Evangelium suum.

DOMINUS, declarat pluribus signis adeoque testimonio divinæ vocis, supra 9, v. 23, dominus Ecclesie, et primus summusque Evangelii administrator.

ET ALIOS SEPTUAGINTA DUOS, etiam alios. Nuper designaverat duodecim apostolos, supra 9, v. 1; jam etiam alios septuaginta duos; non apostolos tamen; neque enim id nominis unquam acceperunt; inò verò secundo ab apostolis gradu distinctos fuisse, Ambrosius sermone 24 docet, adeoque Matthias, quem verisimile est ex numero septuaginta duorum fuisse, evecus est ad apostoli dignitatem, tanquam ex inferiori ordine ad superiorem, Act. 1, v. 26. Magnus erat numerus discipulorum Jesu, qui summam Evangelii præceptore docti apprimè caperent, ita ut non sit mirandum, si, præter duodecim, poterit alios septuaginta duos ad prædicandum emittere. Porrò Græci hodiè et Syriaci libri scribunt septuaginta duntaxat, omissis duobus, nec plures septuaginta nominantur à multis veterum Patrum. Atqui scire oportet (si non est etiam in quibusdam libris mendum) id in discipulis istis nominandis accidisse, quod in Græcis veteris legis interpretibus; qui etsi citra controversiam fuerint numero septuaginta duo, à perisque tamen et nunc et olim vocantur septuaginta, omissio numero minore, eoque fracto et imperfecto; nec enim id præter vulgarem morem loquendi fit, etiam sacra Scriptura, de quâ D. Augustinus questione 47 super Exodum: « Non ceterum est, inquit, si quadringentos et quinque annos, summâ solidâ quadringentos voluit appellari « Scriptura, quæ solet tempora ita nuncupare, ut « quod de summâ perfectioris numeri paululum exerceat sit infra est, non computetur. » Atque hoc historia Josephi, in numero dierum interpretum, manifestè usurpat. Postquam enim recitasset delectos fuisse senos per tribus presbyteros, vocat dein eos semper septuaginta seniores, non septuaginta duos, lib. 12 Antiq., cap. 2. Ad eum modum, vocan-

VERS. 1. — POST HÆC AUTEM, ergo etiam post iter Jerosolymitanum, versu 51 præcedentis capitis, susceptum, DESIGNAVIT DOMINUS, hoc est, ex creditibus sibi sibi elegerit, ad promulgandum Evangelium suum, ALIOS; nam etiam nuper apostolos designaverat; SEPTUAGINTA DUOS, qui inferioris erant ordinis quam apostoli. Libri Græci et Syriaci scribunt septuaginta,

dit: Seigneur, ne considérez-vous point que ma sœur me laisse servir toute seule? Dites-lui donc qu'elle m'aide.

41. Et le Seigneur lui répondit: Marthe, Marthe, vous vous inquiétez, et vous vous embarrassez du soin de beaucoup de choses.

42. Cependant une seule chose est nécessaire; Marie a choisi la meilleure part, qui ne lui sera point ôtée.

tur hi septuaginta discipuli, quamvis non dubium sit fuisse septuaginta duos. Quemadmodum enim nuper Dominus designaverat duodecim apostolos, tanquam duodecim tribuum duodecim patriarchas, tanquam singulis tribubus unum patriarcham, apostolum, principemque magistrum præficiens, quorum operâ membra laceri dispersique corporis duodecim tribuum in unam Ecclesiam colligeret, ita nunc designat septuaginta duos secundi ordinis præceptores, ut loquitur Hieronymus, epist. ad Fabiolam, tanquam è singulis tribubus senos, qui ipsi et duodecim apostolis essent auxiliares; idque ad imitationem Moysis, Dei Jussu septuaginta duos seniores eligenti, qui unus populi cum ipso sustinerent, Num. 11, v. 16, 17. Quamquam enim etiam illic soli septuaginta nominentur v. 16, 24, 25; paulò post tamen cum narretur duos in castris remansisse, qui et ipsi descripti fuerint, nec minùs quam ceteri spiritum acceperint, Num. 11, v. 26, manifestum est electos fuisse septuaginta duos; et cum antè vocarentur septuaginta, eo modo loquendi fuisse id dictum quem mox adnotavimus; nec enim dubium esse potest, quin pari numero Moses, ex singulis tribubus sex elegerit; ne unam tribum majori quam alteram favore prosequi videretur, aut suspicio in iudices caderet. Atque hæc gubernandi ratio postea à Judæis observata ferè fuit; nam et Ezechielis cap. 8, v. 11, mentio est septuaginta virorum de senioribus domus Israel; et Judæi à captivitate reversi, synedrion ex septuaginta duobus iudicibus instituerunt, qui summo Pontifice præside, gravissima rei publicæ negotia tractarent, de quibus egimus supra. Horum collegium ad Herodem usque perduravit, à quo demùm sublatum est, teste Josepho, lib. 14 Antiq., cap. 17. Cùm itaque publicæ auctoritati inter Judæos quasi consecratus esset numerus iste septuaginta duorum, tot insignis exemplis, Jesus restaurationem collapsi rerum statim promittens, et ipse septuaginta duos adventus sui præcones et Ecclesie suæ ceteri presbyteros ac seniores elegit. Horum nomina, etsi à quibusdam recensentur, proorsus tamen incerta sunt, nisi quòd quorundam ex Actis verisimiliter colligantur; creduntur enim Matthias, Barsabas, Act. 1, v. 25; Stephanus exterius diaconi, Act. 6, v. 5; Ananias, Act. 9, v. 10; Barnabas,

et ita nominantur à multis veterum. Sed contigit hic, quod in senioribus, delectis à Moysè Numer. 11, et in Scriptura veteris interpretibus, qui cum fuerint septuaginta duo, tamen plerumque dicuntur rotundo numero septuaginta. Itaque in regno Christi duodecim Apostoli quasi representabant duodecim patriarchas ac duodecim tribus, ut cuique quasi tri-

Act. 9, v. 27; Mnason, antiquus discipulus, Act. 21, v. 16; ex horum numero fuisse. Horum officium jam non aliud fuit, quam propinquum Dei ac Christi regnum prædicare, et miraculis adstruere, quemadmodum ex iis quæ sequuntur manifestum est: nec enim ad id sufficiebant apostoli, cum Judæa universa, unâ cum vicinis regionibus, ante mortem Jesu (quæ non longè aberat) Evangelii prædicatione imbuenda restaret; id quod per hos septuaginta duos citò brevique confectum est. Porrò ex his septuaginta duobus, postea duodecim apostoli, ordinarunt, alios apostolos, ut Mathiam, Act. 1, v. 26; Barnabam, Act. 13, v. 5; alios diaconos, Act. 6, v. 6; nec dubium quin alios quoque episcopos, alios sacerdotes: à quibus et nomen presbyteri in Ecclesiâ remansisse credibile est. Vide quæ dicemus infra, v. 17.

Misit, emisit illos, mandatis scilicet datis, quæ sequuntur.

Binos, hoc est, per paria, sive per juga, ut intelligas omnes septuaginta fuisse missos; sed per juga, sive paria, designata veluti præfectis quibusdam cuique pari suâ provinciâ. Binos autem mittere voluit ad commendationem fraternæ charitatis sine quâ nullus est Evangelii fructus, ad hæc ut essent mutuarum actionum testes, ut sibi mutuo auxilio, consilio, et solatio essent, denique ut firmius testimonium legitime darent; nam quod à duobus palmâ geritur publicum omnino confirmatumque censetur.

ANTE FACIEM PERÆ, ante se, in omnem civitatem ET LOCUM Judææ ac Perææ. Jam enim relicta Galilæa, in Judæâ versabatur Jesus, quam voluit, sicut antea Galilæam, Evangelii prædicatione excollere (quod hactenus non fecerat, nisi fortè brevi tempore ante captivitatem Joannis, Joan. 5, v. 22), excurrere etiam ex eâ ultra amnem, in conterminam Peræam, infra, 15, v. 31.

QUO ERAT IPSE VENTURUS, quòd staterat ipse venire seu subsequi. Ad stimulum numeris accuratius exsequendi, addidit Jesus quòd ipse esset subsequiturus. Staterat ipse universam Judæam cum Peræâ peragere; sed quia ipse, cui parùm temporis restabat proparanti ad mortem, diù singulis locis hæere non poterat, ac proinde nec sanandis malè habentibus diù immorari, præmisit hos discipulos, qui egrotos affectosque sanarent, summam Evangelii prædicarent, denique parant populos, ad Jesum subsequentem faciliùs excipiendum fide et penitentia; nimirum, ut præmissis nuntiis moniti, et sanitarum beneficiorum delinuti, prætorios se præberent, avidius venturum expectarent, venientem attentius cognoscerent, et certius atque consultius ad salutem reciperent. Duodecim apostoli jam videntur mansisse apud Dominum, tum quòd propter multitudinem adventantium,

huius esset apostolorum. Septuaginta verò duo discipuli exhibebant quasi synedrion septuaginta duorum seniorum. Nomina eorum incerta sunt, quamvis à nonnullis recensentur; vide Epiphani. heresi 20. Officium eorum fuit simile apostolico, scilicet propinquum Dei regnum prædicare et miraculis asserere,

Dominus præsentia eorum opus haberet, tum quòd ipsos oporteret oculatos permanere testes eorum omnium quæ Dominus faceret et doceret.

VERS. 2. — ET DICERAT. Dicebat autem illis septuaginta duobus, priusquam eos mitteret; jam missurus dicebat illis eâ quæ sequuntur, eadem propemodum quæ nuper dixerat apostolis in idem opus emittendis. Nam, quod Augustinus ait lib. 2 de Cons. evang., cap. 50, aliis atque aliis sermonum suorum locis, multa Dominus iteravit, quæ alibi jam dixerat.

MULTA, copiosa. Uitur allegoriâ sumpta à re rusticâ. Multam messem vocat multitudinem populi inter Judæos jam albam ad messem, quomodo loquitur Joan. 4, v. 35, id est, maturam omninoque paratam ad accipiendam doctrinam evangelicam, per quam veluti demessus è synagoga in Christi Ecclesiam transferatur. Seminaverant propheta; semina ab illis facta erant; maturaverant messes Christus et Joannes. Restabat jam ut essent qui metere, qui maturas fruges, populum proximè preparatum ad Christo incorporaretur, ex agris transferrent in arcam, ex synagoga in Christi Ecclesiam: *fnis enim legis Christus*, Rom. 10, v. 5; cuius Ecclesia arca est comparata, Matth. 5, v. 12; et seminationi, labor prophetarum; messio, apostolorum, Joan. 4, v. 38. Apostoli igitur, in Judæis quidem messerunt, in gentibus autem seminaverunt, doctore D. Augustino, serm. 42, de Sanctis, cap. 1. Ceterum, ut non omnia quæ in arcam colliguntur, in apothecam sive in horreum reconducantur; ita non omnes qui messoribus apostolis in Ecclesiam advecti sunt in regnum cælorum admissi sunt. Proximum tamen est ut qui sincerum frumentum sunt admittantur, quemadmodum, messe in arcam advectâ, proximum est ut ea ventiletur, Matth. 5, v. 12: *Cujus ventilabrum in manu sub, et permundabit arcam suam et congregabit triticum suum in horreum, etc.* Porrò quòd melius existimulet discipulos suos Christus ut operi gnævier incumbant, pronuntiat multam messem esse, ac proinde ipsorum laborem non fore irritum, sed uberem profectus materiam in quâ se exercere reperturos.

OPERARI. Operarios vocat messores eosque qui operam dent messi in arcam advehendæ; significat autem eos qui evangelicam salutis doctrinam populo prædicent, fideliter et diligenter populum erudiant in pietatis negotio ac regni Dei mysterio, subeunte eorum quos mox requisiverat pastorum vicem; inveniunt ministerium et dispensationem Evangelii non otio, sed labore, adimpleri (nam et hinc Paulus perpetuò laboris meminit, Gal. 4, v. 11; Philipp. 4, v. 3; 1 Tim. 5, v. 17) jucundo tamen labore quia messis sit.

PATER, soli propemodum Christus et Joannes. Sa-

eui rei apostoli per totam Judæam minis sufficiebant. ET MISIT ILLOS BINOS ANTE FACIEM SUAM, seu ante se. Binos misit, ut essent mutuarum actionum testes, mutuo auxilio, consilio, solatio, denique ut firmius esset eorum testimonium Est, et ille numerus duplîcis charitatis sacramentum, ut notat August., lib. 2 Quest.

cerdotes et scribe operariorum locum obtinebant, sed operariorum officio non fangebantur; legis doctorum et magistrorum titulis se iactabant, sed rem non prestabant. Præterea sub indicat non sufficere duodecim apostolos quo nuper ordinaverat, sed opus esse auxilio aliorum; ac prouide dat intelligendum quare jam augeat numerum prædicatorum Evangelicæ.

ROGATE ERGO, ne pereat tam copiosa messis. Rogandus est Dominus, non quod ipsi non sit messis curæ, sed quia ingens populo donum est pastores sive operarios habere quales deest. Hic mittendi rogare iubentur tam pro seipsis operariis quam pro messe populi.

DOMINUM MESSIS. Semetipsum tacite significat, qui propriè Dominus noster, Dominus Ecclesie est, quam suo sanguine ex hostium potestate redemit (dicere enim ubique ab Apostolo Dominus noster vocatur) cujus inprimis est de ministris et dispensatoribus fidelibus Ecclesie suæ providere, quamquam una Iesus cum Patre et Spiritu sancto operatio legatioque sit.

UT MITTAT; ipsius enim est mittere; nam qui se ingerunt ab ipso non missi, falcem in alienam messem mittunt. Ipsius est emittere in opus qui latebant quos ipse novit noscendoque facit idoneos. Cæterum, ubi in cælos jam se recepit, non per se ipse aut facit idoneos aut in opus mittit, sed hominum vitæ ministerio eorum quibus in Ecclesiâ, sive ad instituendum gratiam, sive ad mittendum auctoritatem dedit. Græcum rectè vertitur *emittat* seu *mittat*; ad verbum tamen veritas, *ejiciat*, quæ est multorum antiquorum codicum hoc loco scriptura, quo significatur vel celeriter mittendos in opus Dei, vel etiam invitos et cunctantes eò extrudendos. Nam in hoc tam sancto opere sumus omnes tardissimi. OPERARIOS, multos et illos idoneos, fideles siveque muneris exercendi studiosos. Emphasis enim fiat oportet in voce, *operarios*, qui non titulo tenus hujusmodi sint, sed rebus ipsis se præstant hujusmodi. Hoc enim queritur inter dispensatores ut fidelis quis inventatur, 1 Cor. 4, v. 2. Fideles autem et idoneos qui faciat Christus ipse est, spiritu suo, de quo Apostolus, 2 Cor. 3, v. 6: *Qui et idoneos nos fecit ministros novi Testamenti*. Ipsius itaque præcipue est mittere hujusmodi, cujus est et facere, quamquam, quod diximus, hominum jam ad hæc utatur ministerio, postquam ipse terram conversatione deseruit.

IN MESSEM SUAM, qui maturas fruges demetant et in arcam debebant, qui populam Christo maturum in Christi Ecclesiam colligant. Quoties igitur bonorum

evang., quest. 14, et Greg. in Homiliis, itemque concordie, quam prædicatoris inter se servare debent. IN OMNEM CIVITATEM ET LOCUM, quo ERAT IPSE VENTURUS, eo scilicet consilio, quo Joannem Baptistam jam à principio præmiserat, ne veniret ad prorsus imparatus, sed ut venturum avidus expectarent, et venientem attentius cognoscerent.

VERS. 5. — ECCE EGO, qui novi quid faciam, qui

pastorum inopiam cernimus, ad Dominum oculos atollere, et ut remedium afferat hujusmodi precatione sui necesse est.

VERS. 5. — IRE. Tanquam, rogatus emittere operarios, legat istos.

ECCE, sed, quod nosse debetis, EGO MITTO VOS SICUT AGNOS, ut similes agnis, inermes, innoxii, mansueti ac simplices, studeatis omnibus prodesse, idque vestro etiam periculo, hoc est, INTER LUPOS. Adnotat Euthymius, secundum Matthæum, apostolis tanquam perfectioribus, id est, patribus, ducibus, ac magistris, dici *sicut oves*; his autem *sicut agnos*, tanquam tenerioribus, id est, filiis et inferioris generis discipulis: quamquam Syrus eadem utrobique voce utatur.

Ego, Dominus messis, cui ea est, cum auctoritate mittendi, potentia et erga vos charitas, ut faciliè vos à luporum rabie protegere et possim et vellam. Ego qui novi quid faciam et quid expediat. Solatur eos sui mittentis respectu.

MITTO, emitto.

SICUT AGNOS. Agnis nihil est imbellius, simplicius, innocentes, mansuetus; ita apostoli integri erant et innocentes, inermes, et humanis præstitis destituti, nullis malis artibus seipso ulciscetes aut protegentes, sed à solius Dei pendentes protectione.

INTER LUPOS; significat quòd undique ipsis lupi imminebant; insigniterque exprimit summum periculum quod ipsis impenderet. Sensus est enim: Versabimini in summis discriminibus, ut versentur pauci agni lupis multis cincti. Lupis nihil est inter quadrupedia crudelius, rapacius, voracius, et infestius ovibus maxime; significatur apostolorum persecutores, crudeles illi, sanguinarii, avari, voluptate, opibus, et singulariter sanguine ac cæde innocentes veritatis præconum inexplebiles, qui auditâ pastoris per oves voce adeò non mansuescebant, ut in majorem savitiam exarderet. Hæc ergo lege apostolos mittit ut in istorum medio versentur, hoc est, ut multos habeant sibi infestos hostes, et multis difficile periculis obsessi, inter obstacula, non sine difficultate, munere fungantur suo, nihil robustiores vel magis pares ad vim hostium repellendam (nisi id faciat ipse à quo mittuntur), quam sint oves contra luporum rabiem. Quòd ergo Dominus, qui truncentas bestias, quoties ita visum est, cicurat ac mansuetas reddit, quosdam non domat in Evangelii sui obsequium, sed eos relinquunt in feritate ingenti sui, consulti hoc facit ut suos exerceat. Cæterum durante primâ istâ et temporariâ legatione, Dominus apostolorum infirmitati parcens, continuat luporum

luporum rabiem arcerè, sistere, moderari, et in utilitatem patientium convertere sò: MITTO VOS, SICUT AGNOS, quibus nihil imbellius, simplicius, innocens, magis inermes, et ab omni præsidio defensionis imparatus. Explicare enim videtur quomodo mittantur sine virgâ. IN MEGRO LUPORUM; quibus nihil est rapacius et ovibus magis infestum. Significat enim hæc phrasi, tum luporum seu persequentium undique

inter quos versabantur illi, savitiam ne quid ipsis noceret: *Sollicitudo enim pastoris boni efficit*, inquit Ambrosius, ut *lupi in agnos audere nã possint*. Ante resurrectionem, presente sponso, quasi nuptialiter habiti fuere, Matth. 9, v. 15. Sed postquam ab ipsis discessit ipse sponsus, in generali illâ ipsorum legatione, tam austera fuit eorum conditio, ut tunc sentirent non frustra hæc sibi prædicta fuisse.

VERS. 4. — NOLITE PORTARE, ne portetis, vobiscum, ad iter hujus vestræ legationis. «Hoc interdico», inquit Euthymius, «jubet ut de necessariis corporis spem in illum habeant qui ipsos emittit.» Tanta enim prædicatoris debet esse in Deo fiducia, inquit Gregorius in Catenam adductus, «ut presentis vitæ sumptibus quamvis non provideat, tamen sibi hoc non deesse certissimè sciat; ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minus provideat æterna.»

SACCULUM, marsupium, crumenam; continens pro contento, id est, aurum, argentum, aut pecuniam, ut dicit secundum Matthæum, 10, 9.

NEQUE PERAM, neque cibum perâ reconditum. Non enim agnorum aut ovium hoc est, sed pastoris; ovium est ut de pastoris curâ ac sollicitudine tote pendeant, sicut ovilla que cænebat: *Dominus regit me, et nihil mihi deerit*, psalmo 22.

NEQUE CALCEAMENTA. Jubet esse accinctos, ut sine morâ celeriter negotium obeant.

ET MEMINEM CORM qui vobis occurrerit PER VIAM SALTUVERITIS. Non vetat signa honoris aut benevolentie, quæ occurrentibus inter transcendendum, sive verbo sive facto exhiberi consueverunt: sed prohibet salutationem descendentem in confabulationes amicas, ac prouide cogentem hæere in viâ, et, ut Ambrosius ait, *impedientem ministerium, quod per moram sæpe trahit offensam*. Mandat igitur ne in viâ hæreant, addicentes se ac distrahetes rebus hand necessariis; sed iter suum quam celerimè et diligentissimè conficiant, ut quam citissimè eò se appellent, ubi commissum munus obeant, in quo vult eos esse totos. Ne divertantini, inquit, ad privatas amicitias et salutationes colendas; nam tempus breve est, et opus magnum, qui diligenter sine illâ cunctatione vacare debetis. Quando divina mandantur, paulisper sequestranda humana. Alludit autem Dominus ad mandatum Giezi ab Elisco datum, 4 Reg. 4, v. 20: *Si occurrerit tibi homo, non salutes eum; et si salutarit tibi quispiam, non respondeas illi*; datum, inquam,

circumstantium multitudinem; tum persecutionum futurarum crudelitatem, tum defensionis impotentiam et imparitatem.

VERS. 4. — NEQUE CALCEAMENTA: nempe duplicia. Ita Cajet. et Maldonat., et olim cecinit Juvenecus poeta; vel verius fortassis vetat non calceamentis indui, sed non possideri seu portari calceamenta in viam: curam scilicet prohibens, inquit August., quâ ideò portanda cogitantur, ut non desinat.

VERS. 5. — PAX HUC DOMI. Formula salutandi est Hebræis usitata, inquit Hieron.: *Pax tecum*: quæ subinde significat adventum esse pacificum, sine

eo fine, ne, ut Ambrosius ait, *confabulatione atque obvii, mandato reflecteretur à munere*.

VERS. 3. — IN QUANCUMQUE, in quancumque autem, DOMUM INTRAVERTIS, hospitii causâ; PRIMUM ANTE OMNIA, DICITE: PAX HUC DOMI, id est, salutate eam, ut dicitur secundum Matthæum. Familiaris est enim salutandi formula Hebræis: *Pax tibi aut vobis; quæ significant quòd pacifici et amici advenierit*, quod ait Euthymius. PAX HUC DOMI, id est, hæc quæ hujus domus sunt, scilicet sit.

VERS. 6. — ET SI IM FUERIT, Et si quidem sit illic, quòd si in eâ domo fuerit aliquis.

FILIUS PACIS, id est, dignus pace; quemadmodum, 2 Reg. 12, v. 5, *filius mortis*, dignus morte. Dignus autem pace sive salute, salute, inquam, evangelicâ, non tam suis meritis, quam Dei electione et prædestinatione; quem scilicet constituit Deus Pater vocare et salute dignum reddere. Sic enim D. Augustinus exponit libri de Correctione et Gratâ, capite 15, filium pacis hic dici, qui Dei prædestinatione sit hujusmodi, nondum reipsâ.

REQUIESCAT, venit ait Matthæus; diffusa nimirum ex ore vestro, vobis interim nequaquam amittentibus. *Non ore solum dicant*, inquit Augustinus, serm. 42 de Sacerdotibus; *quo pleni sunt fundunt: predicant pacem, et habent pacem: non sunt tales de quibus dictum est: Pax, pax, et non est pax.*

SUPER ILLEM, scilicet filium pacis, ita ut in domum vos recipiat aut recipi curet. In aliis Latinis libris iisque antiquis, est pronomen femininum *illam*; ut subaudias domum: nam quod Græcè est *τὴν αὐτῆς*, potest et ad *vobis, filium*, referri, et ad, *domum*; utrumque enim, ut præcedit, ita masculini generis est. V. Bedam in proprio commentario, et D. Gregorium, homiliâ 17 in evangelio, legisse pronomen femininum, docet commentarius ipsorum, quo dicunt, pacem requiescere in domo si in eâ fuerit filius pacis, intelligentes pacem requiescere super domum propter filium pacis eò quòd in eâ sit quispiam filius pacis: quod quidem satis consonat Matthæo, referenti in hunc modum: *Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam; si autem non fuerit digna, Digna, inhabitante scilicet enim filio aliquo pacis; non digna, nullo eam inhabitante filio pacis. Nam et hic et secundum Matthæum, de domo magis agitur quam de singulis è domo; etratque consequens, postquam moniti essent discipuli pacem precari domui, ut audirent an pax domui contingeret necne: ut certè propter*

animo bellandi aut nocendi, ut patet Genes. 45, v. 25, et Judic. 6, v. 25. Plerumque verò per eam omnia læta prosperaque imprecantur, sicut Latini dicendo *Ave et Salve*. Pax enim est omnium desideriorum finis: Christus autem vulgi verbis intelligi cepit evangelicam, quam prædicabat, et æterna vitæ pacem.

VERS. 6. — SI IM FUERIT FILIUS PACIS, id est, dignus pace; sicut dicitur *filius mortis*, id est, morte et supplicio dignus. Dignum autem intelligit August., lib. de Correct. et Gratâ, c. 15, per prædestinationem divinam. Quo pacto enim evangelicâ pace jam

unum filium pacis inhabitantem, fit ut omnes inhabitantes domum fiant pacis salutisque participes, accepto in hospitium pacis predicatore; multoque magis, si vel plures vel omnes sint filii pacis, qui domum inhabitant.

SIN AUTEM. Sin autem minis, quod si nullus eam inhabitat filius pacis, sed omnes reprobi sint, et Deo pacique ac suae salutis rebelles.

AD VOS REVERTETUR, quae non discesserat à vobis, et vos aliò deducet, ubi grati sitis.

VERS. 7. — IN EADEM AUTEM DOMO. Graecè, in illa ipsa autem domo, scilicet in quam semel recepti fueritis.

MANETE, diversamini, hospitamini, scilicet donec exeat, quod addit Matthaeus, civitate scilicet aut loco illo. SYRUS namque accepit pro sitis.

EDENTES ET BIBENTES liberè et absque pudore, etiamsi nihil habeatis unde solvatis; nihil verecundati quasi oneri existentes illi domui.

QUE APUD ILLOS SUNT, quae ab illis, scilicet offeruntur aut proponuntur. Interpretes legit quae apud illos, addiditque verbum substantivum sunt. Sententia eadem una est, quae jubentur contenti esse cibo familiari ac simplici, qui fuerit oblati, mensa vulgari ac tenui, necessitati corporis sufficiente, non affectatis vite deliciis: quoniam hoc praecipit hic agat Saluator, ut permittat eis vesci alieno, et liberum eis esse declaret, alieno sumptu vivere, posseque boni conscientia hospitium bonis uti, quamdà hanc legatione funguntur. Qui peram et sacculum portare prohibuit, inquit Gregorius, hom. 17, sumptus et alimenta ex praedicatione concedit: dignum est enim ut ab eis terrena stipendia consequamur, quibus patriae caelestis praemia offerimus.

DIGNUS EST ENIM. Nihil accipitis ab eis praeter debitum: aequum est ut cibum vobis ministrent, in quorum gratiam laboratis. « Unde satis ostendit, » inquit Augustinus, lib. 2 de Cons. Evang., cap. 50, « cur eos hæc possidere ac ferre noluerit; non quod necessaria non sint sustentationi huius vitae, sed quia sic eos mittebat, ut eis hæc debere demonstraret, ab illis « ipsis quibus Evangelium credentibus annuntiarent. »

MERCEDE SUA, neque eà minori quam cibo familiari, ut explicatur secundum Matthaeum. Non dicit Saluator, mercedem laboris eorum qui Evangelium praedicant, esse cibum, quasi vel praedicandum aliquibus sit Evangelium propter cibum, vel cibi propter mercedem merito dignitatemque operis usque adeò sancti; absi; vilis enim merces redderetur labori pretiosissimo: quid enim dant, rogat Augustinus, conc. tertii in Psalmum 103, quid accipiunt? dant spiritualia, accipiunt carnalia; dant aurum, acci-

dignus fuerit ante annuntiatam pacem? Si igitur digna domus fuerit, id est, talis, quam Deus ad pacem secum praedixerit: proderit domui, quia Deus effectum dabit verbi vestri. SIN AUTEM, PAX VESTRA REVERTETUR AD VOS, id est, inquit Augustinus, vobis proderit hæc praedictio; non autem illi. Quo sensu hæc dicta erant vel ad consolationem annuntiantium pacem, dum viderint apud multos optato effectu ca-

piunt sanum, etc. Sed dicit Saluator, praedicatoribus Evangelii, cibum, non gratis dari ab auditoribus, ad deberi, debitum esse, non gratuitum, nihilque minis retribuere eos posse; id quod ostendit ex communi hominum sententia, similitudine ab operariis sumpta. Nam si hominum iudicio, inquit, non est operarius ita vilis, qui, modò operarius se reipsa praestet ad utilitatem conducentis, non mereatur ut minimùm cibum suum mercedis loco; multò magis vos, si in praedicando Evangelio operarios vos praestetis, ad utilitatem salutemque aeternam audientium, cibum vestrum promeremini, ac proinde pudere vos non debet, si ab hâc illâve domo dies aliquot alamin. Simile est D. Pauli argumentum, 1 Corinth. 9, v. 11: Si nos vobis spiritualia seminavimus: magnum est si nos carnalia vestra metamus?

NOLITE TRANSIRE, DE, Æ, DOMO IN DOMUM, mutandi hospitii causâ, facile scilicet et absque gravi causâ. Hæc est interpretatio ejus quod obiter praemisit: In eadem domo manete. Non necesse, inquit, habetis hospitium mutare, quasi plus æquo gravantes eos apud quos continuò manetis, quamdùm in Evangelio praedicando ipsis servitis. Nam et praeter decorum foret hospitii mutatio. Vigorum est, inquit Titus, mercedemque ambientium, et certè nihilominus calumnia exposita, quasi, fastidito priori hospitio, lautius et instructius quæreretur; tantùm mensae lautioris, et commodioris apparatus, essetis sectatores, contristantes eos à quibus primùm suscepti fueratis, quod addit Theophylactus. Quare D. Ambrosius monet, servandam esse etiam in hospitali amore constantiam.

VERS. 8. — ET IN QUAMCUMQUE; Gr. et in quamcumque autem. Interpretes Latinus et Syrus omiserunt autem, ut superfluum sensui, nec aliam habens vim, quam ipsum quod praecedit et, continentiam, inquam, sicut igitur aut itaque. Repetit enim Dominus nonnulla eorum quae jam dixerat, eo fine ut alia commode adificiat.

SESCUPERINT VOS vestramque praedicationem.

QUE APPONUNTUR VOBIS ab hospitibus vestris, contenti illis, ita ut nec superflua nec lautiora requiratis, sed vestram commoditatem negligentes, aliorum utilitatem diligenter pertractandam suscipiatis. Repetit Dominus ex professo, quod obiter dixerat versa superiori, his verbis, quae apud illos sunt.

VERS. 9. — CERATE, sanate, INFIRMOS, aegrotos,

IN ILLA, civitate, idque in argumentum veritatis Evangelii quod à vobis praedicatur.

Et illo signo apostolatus verri edito, DICITE ILLIS; non infirmis solis, sed omnibus ejus civitatis, exponite Evangelii summam, quae hæc est: Appropinquare verba sua: vel, ut S. Remigius, in Catena, ad explicationem dignae domus seu hospitii; q. d.: Salutate, offerendo pacem. Si domus ierit digna pace Evangelii, quam annuntiat, et consequenter hospitio vestro acceptabunt eam, Deo effectum benedictionis praestante; sin minus, vos illa repulsâ nullum patiemini detrimentum.

quaeit, etc., quo praecônio voluit Christus erigi animos in spem propinque salutis.

APPROPINQUAVIT IN VOS, ad seu super vos, propinquum vobis factum est, adventat ad vos ac propinquum est vobis regnum Dei sive caelorum; adeoque Rex ipse caelorum Messias nos subsequens, idque magno honore vestro, si modò penitentiam agere et Regi ipsi credere ac nomina dare velitis.

VERS. 10. — VOS, neque praedicationem vestram. EXEUNTES, egressi, IN PLATEAS. In publicas vias. DICITE, publicè palamque coram omnibus.

VERS. 11. — NOBIS, vestibus pedibusque nostris.

EXTERGIMUS IN VOS, vobis, ut scilicet eum vobis habeatis, abstergendo reddimus vobis. Salutis vestrae, non utilitatis nostrae causâ, huc missi veneramus; sed tantùm abest ut à vobis commodi aliquid expectamus, ut etiam pulverem qui ex civitate vestra nobis adhesit, vobis restituamus, nihilque re vobiscum communicare velimus.

TAMEN, nihilominus hoc scitote, sive credere volueritis, sive non; QUOD APPROPINQUAVIT IN VOS (nam et hoc reperitur Graecè ac Syriacè) REGNUM DEI ejusque Rex Messias: id quod breviter denuntiare vobis volumus, quamvis à vobis contemnatur, ut officio nostro functi satisfaciamus. Magno enim vestro malo adventat, ad condemnationem vestri, ut ad recipientium salutem. Plura dicta sunt supra facientia pro hujus versûs explicatione.

VERS. 12. — SODOMUS, id est, civitati Sodomorum. Sodomam et Gomorrhâam frequenter Scriptura per alios sceleratis urbibus nominat, non tam quia extremis flagitiis alias omnes superaverunt, quam quia singulari exitii genere divinitus consumptae fuerunt, ut seculis omnibus essent exemplum, et ipsa nomina eorum abominatiori.

IN DIE ILLA, novissimâ scilicet. REMISSUS; tolerabilis verit in Matthaeo. Mitius, minis durè tractabitur. Tolerabilior erit conditio.

QUAM ILLI CIVITATI, licet Israeliticæ, id est, quam incolis civitatis seu loci ejuscumque, illis qui vos non receperint neque audierint. Habuerunt quidem Sodomitæ et Gomorrhæi reprehensorem Lot, qui revocaret ipsos à scelere; sed longè abuit, ut tantâ auctoritate quanta fuit apostolorum à Christo apertè missorum tot miraculis, tot beneficiis ad penitentiam provocantium. Deinde ex repudiata promissione regni caelorum ac salutis aeternae, quae Sodomitis oblata nunquam fuit, horum surgit gravissimum scelus. Nam cum auctoritatem factori suo et officii negant homines, nec ejus vocem audientiam dignantur, imò benignè vocantem repellant et omnia liberaliter pollicenti fidem derogant, hæc impietas quasi supremus omnium scelerum cumulus est. Videmus hic itaque ut peccata peccatis graviora sunt, ita

VERS. 12. — SODOMUS, etc., QUAM ILLI CIVITATI. Quia illis penitentia ac promissio regni caelorum et salutis aeternae non fuit praedicta, nedùm miraculis

poenas penis atrociores futuras, ne videlicet temerè peccata cumulemus.

VÆ TIBI, deplorantis et luitionem extremorum suppliciorum praedicens est.

COROZAIN. In perisque libris Graecis est Corazin: Syrum utroque potest modo legi. Erat autem civitas ad litus maris Galilaeae sive Tiberiadi sita, ut ea quae proximè sequitur BETHSAIDA: sed Bethsaida quidem citra mare in Galilaeâ; Corozain verò ultra; media inter utramque et utriusque vicina Capharnaum erat. Fuit Bethsaida civitas Philippî, Andree, et Petri, quod habes Joan. 1, v. 44, sic dicta Bethsaida, tantquam piscationis vel piscatorum domus, quod, ut erat mari vicina, plerique, verisimile est, illius incolae piscatores essent: nam beth domus est; saïada piscatio, saïade piscatores, à saud piscari.

IN TYRO ET SIDONE, vicinis gentium idololatrarum gentibus, de quibus supra fusè actum est. Horum quia, propter viciniam infamis apud Judæos erat impietas vitiositasque, datè operè hanc comparationem adducit Saluator, quò populares suos magis pungat, dum malitia et insanabili Dei contemptu Tyrum et Sidonem à Corozain et Bethsaida assertit superari. Maledictionem ergo suam non parum amplificat, cum dicit plus sperandum esse correctionis ex illis locis in quibus nulla est religio, quam apparet ex ipsis Judæa civitatibus; singularem enim obstinationem toto earum urbitum in quibus frequenter egerat, docuerat, et miracula perpetraverat.

VIRTUTES, cum hujus modi doctrinâ conjunctæ, quae pravam eorum vitam damnaasset.

IN SACCO, in sacco, id est, cum sacco, aperti saccis. SACCI vox omnibus ferè omnium nationum linguis eadem una est. Porrò rectè veritè interpres efficitur, tum hoc loco, tum aliis plurimis, etiam veteris Testamenti, quia significatur vestimentum, non vile tantum, sed et durum, asperum, ac carnis afflictivum, quo luctus atque anxietatis tempore vestiri mos erat, et interlucè loco constringere lumbos, exulis vel faceratis splendidioribus ac delicatioribus vestibus: tristicum rocurum atque lugebant habitus.

ET CINERES, conspersi cinere: vult dicere, insignem acturos fuisse penitentiam. Solebant enim olim apud veterem populum, qui, vel penitentiam agebant solennem, vel lugebant graviter, sacco se vestire et conspergere cinere, ita confitentes reatum suum, et testantes animi dolorem, seseque humiliantes, et iram deprecantes judicis: erat hic gravissimè penitentiae habitus, Jerem. 6, v. 26; Thren. 2, v. 10, quem gentes quoque imitato fuisse constat ex Jonâ, cap. 3, v. 6. Porrò ex hoc loco discere licet, penitentiam, aut, ut maluit haeretici, respicientiam, Salvatore non esse solum novam vitam sive vitae in melius mutationem.

ac virtutibus confirmata; hæc tantam liberalitatem Dei, non fide tantum, sed nec audientia dignatur, quae impietas sine dubio est gravissima.

SEDENTES, sive humi prostrate; nam sedere, vel humi prostratum jacere proprius est lugentium situs.

POENITENTIAM, *penitentiam egissent*, quod longè abest à vobis. Intelligo simpliciter, cum D. Augustino, lib. 2 de Bono perseverantia, cap. 9 et 10, Dominum ex suis longè sententiā, ut præscium futurorum; quamquam auditoribus id non aperiret, qui intelligere poterant dictum à Domino, quid facturi fuissent Tyrii et Sidonii, quatenus ex re ipsa percipi humanitus poterat. Nam quod tam corrupti erant illarum urbium mores, ac tam effrenis dissolutio, ignorantia imputari poterat, quod nulla illic vox Dei audiebatur, nec miracula fiebant, quibus admoniti respicerent; eum contra urbium Galilææ, quas Dominus objurgat, plus quam ferream contumaciam loqueretur copia verbi Dei cum miraculorum conjuncta frequentia. Cæterum hic queritur, quare Deus, iis posthabitis quos convertendos miraculis illis noverat, apud illos ea fieri voluerit quos noverat illis nihilo meliores, imò verò deteriores, effectum iri? Non est autem aliud quod respondeatur, quam quod ait Apostolus Rom. 9, v. 18, 20: *Cuius vult miseretur, et quem vult indurat. O homo, tu quis es qui respondeas Deo?* Quocumque misericordiā suā non dignatur, justè exitio destinat; qui, si quibusdam verbum suum subducens eos perire sinit; alios verò ut magis inexcusabiles reddat, etiam hoc vel illo modo ad penitentiam sollicitat et hortatur, quis eum propere iniquitatis insimulet? Ergo infirmitatis nostræ conscii, discamus altitudinem istam consiliorum Dei reverenter suspicere atque adorare.

VERS. 14. — QUAM VOBS, quibus ultra naturæ leges etiam scripta lex data est, et frequentes prophetarum ac meæ cum primis monitiones, divinisque miraculorum frequentia stipata. Omnes Deus opportunè ac sufficientibus rationibus ad peniten-

VERS. 15. — COROZAIN erat in dimidiā tribu Manasse, in alterioris Jordanis ripā; CAPHARNAÛM, in citerioris ripā, in tribu Neptalim; BETHSaida verò, unde orti erant SS. Petrus et Andreas, in tribu Zabulon, quæ tres tribus circa ingressum Jordanis in lacum Genezareth, sunt contermina: omnes sunt in ripā istius lacus Genezareth, omnes florentes opibus, omnes ex hac Christi comminatione ita funditus everse, ut Corozain tantum ruina supersint, reliquarum vix septem domus aut tuguria. QUÆ SI IN TYRO ET SIDON. Et hæc conterminæ sunt Galilææ, in tribu quidem Aser, sed proximā à Judæis possessæ, idcirco gentilis et idololatricæ, in littore maris Mediterraneæ, mercimoniis totius orbis opulentissima, idcirco delictis, Deique contemptu plena, de quibus vide Isaiæ 23 et Ezech. 26, et 27. Unde quidæ impie, et vitis nobiles, idcirco Judæis detestabiles, ut eos magis pungat Salvator, asserit eas tamen à Corozain et Bethsaida impietate superari; quia si in illis facile fuissent virtutes, id est, miracula, sub quibus universam prædicationem suam, quam consermabant, comprehenderit; in cuncto ET CUNCTI SEDENTES PERITERENT; id est, magne humilitatis penitentiam egerent. Ille enim erat vultu penitentium et legendi ritus, ut indueretur cilicium, quod hic Græcè et semper Hebraicè vocatur *saccus*, veste nempe vilis, rudi, asperā et carnis afflicta, ad testandum dolorem et simul vindictam sceleris, et

tiam advocat, quosdam verò etiam superabundantibus. In Tyro et Sidone id agendum curavit Deus quod satis esset; in vobis multa fieri insuper ex abundantia misericordiā. Dabitur ergo ambo penas, sed vos longè graviore.

VERS. 15. — ET TU CAPHARNAÛM. Apostrophe ista ad Capharnaïtas facta magnam habet epitasimam, veluti si quis eorum aliquem perditionum hominum objurgans, tandem omnibus aliis præteritis, in certum aliquem, grandi impietate insignem, feratur. Sic nominatim compellat Christus urbem Capharnaum, Galilææ emporium.

USQUE AD CÆLUM EXALTATA. Sensus est: Quæ presentia, habitatione et miraculis meis, tanto honore tantæque gloriæ aucta es, ut ad cælum usque exerevisse, deoquo caput inferre posse videaris. Exaggerandi causā hoc dictum notat Augustinus, sermonis 42 de Sanctis, cap. 7, pro eo ac si dictum fuisset: *Nimium tibi felix videris, nimium potens, nimium superba es.* Num putas semper eo te honore orandam, quem tibi presentia, habitatio, et miracula mea attulerunt, ut, sublimis et clara perseverans, à futuris in perpetuum retrò seculis in cælum laudibus feraris? Hæc certè incomparabilis erat dignitas, quod Filius Dei regnum suum aspiciaturus, sibi eum palatii et sanctuarii loco delegerat, in quā ita fuerit assidius, ut vocetur civitas ipsius, denique quam tam multis magnisque miraculis illustraverit, ut nullam æquæ. Atqui, perinde ea in sordibus suis demersa erat, ac si nulla unquam illic stillasset divinæ gratiæ gutta.

USQUE AD INFERNUM DEMERGERS, deprimeris: nam significat Græcum, ab alio dejecti, detruendi, prosternendi. Sensus est, cadet fama tua, et vastata funditusque excisa, extremā ignominia afflicteris, denique et æternorum suppliciorum damnationem subibis. Non est dubium quin cum reliquā Galilææ Romanis et Ca-

aspergerentur cinere, in humilitatis vos testimonium. De his in Scripturis passim sermo est, et gentiles etiam ritum illum imitari sunt, Jonæ 3, v. 6. Ex quo apertum est, penitentiam aliquot aliud inferre, quam novam vitam, ut hæretici contendant. In his autem verbis docet August., lib. de Bono perseverantia, c. 9, alius nobis mysterium prædestinationis ostendi. Si enim queritur, cur ergo non est Tyriis et Sidonis cum tot virtutibus prædicatum, si credidissent et egerent penitentiam, respondet, eod. lib. 14, quia alio illo prædestinationis iudicio non erant à perditione separati. Quia enim ut crederent, inquit, non erat eis datum, etiam unde crederent est negatum, hoc est, si tales, ut Tyrii, altiore Dei iudicio à perditionis massa non sunt gratæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibetur vel dicta divina vel facta, per quæ possent credere, si audirent utique talia, vel viderent.

VERS. 14. — VERBUTAMEN, TYRO ET SIDONI REMISSUS ERIT; id est, tolerabilis seu mitis punientia, quia, ut Hieron., Tyros et Sidon naturalem tantummodo legem calaverant, Judæi verò et naturalem et scriptam, ac tot prædicationes Christi et miracula contempserant. Nam illa eorum infidelitas ac duritia non de ignorantia, sed de liberā voluntate veniebat, ut August., *ibid.*, c. 9.

VERS. 15. — ET TU, CAPHARNAÛM, USQUE AD CÆLUM EXALTATA, nempe opibus, gloriā (erat enim cæ-

pharnaum vastaverint, quamquam Josephus libris de bello Judaico illius non meminerit nominatum.

VERS. 16. — QUI, quicumque. Reddit rationem eorum quæ præcedunt, cur præmio digni qui discipuli reciperent; cur supplicio, qui rejecturi essent; quia utrumque in Christum, et per Christum in Deum patrem, redundet, cujus auctoritate et potestate Evangelium prædicaturus esset.

Vos, à me missos, tametsi humilis conditionis.

AVERT, presens pro futuro audit, recipiet doctrinam vestram etique obediet.

ME AUDIT, seu audit, eo loco habebitur ac si me ipsum audiret et meam doctrinam reciperet. Subauditur ex iis quæ sequuntur, *audit me*, qui misi vos; quia nimirum ego misi vos, quia vos legati mei estis, vos meas in docendo vices geritis. Tam gratum erit si audierit vos, quam si me in propria personā loquentem audiret, quia ego per vos loquor vicarios meos, sustinentes personam meam. Quo autem loco sit habendus si quis Christum audierit, similiter intelligendum dat posterior versiculi pars, nimirum, eum qui audit Christum, audire eum qui misi eum, id est, Deum patrem. Gradatio enim hic observanda est, à discipulis ad Christum, à Christo ad Deum, et intelligendum, discipulos per Christum à Deo missos esse; nec tantum Christi vices in docendo gerere, verum etiam Dei, qui Christum misit, ac proinde qui eos audiat, etiam Deum audire. Jam relinquatur expendendum, quo præmio digni sint qui Deum audiunt, et colligendum eodem esse dignos qui Christi discipulos audiunt. Hoc intelligentes Thessalonicenses acceperunt verbum ab Apostolo prædicatum, non ut verbum hominum, sed sicut est verò verbum Dei, 1 Thessal. 2, v. 15.

EX CONTRA QUI VOS à me missos SPERNIT, rejecti, reprobat, aversum, noluerit audire, contempserit doctrinam à vobis prædicatam; nam vel nolle audire, est quidam prædicantis prædicationisque contemptus. Rejectionem vocat incredulitatem et aversionem; inquit Euthymius.

ME, qui vos misi, SPERNIT seu SPERNET, id est, eo loco habebitur, ac si me et sonantia ex ore meo verba mandataque rejiceret, quia vos in nomine meo loquimini, ut iungentes legatione pro me, 2 Corinthi. 5, v. 20. Quam autem sit grave se loquentem spernere, declarat Christus eo quod subjicit:

QUI AUTEM ME SPERNIT SEU REJICIT, EO IPSE SPERNIT ETIAM AC REJICIT EUM QUI MISIT ME, id est, Deum, cujus

teris longè præcellerent, itaque presentia meā, prædicatione, miraculis. Numquid putas te semper sublimem divitiis et gloriā in cælum evchandam? Locutio enim est hic hyperbolica. USQUE AD INFERNUM DEMERGERS, deprimeris, vi prosterneris; quocumque urbis quoque desolato, maxime tamen æterna civium damnatio significatur, cujus magnitudinem nos attexti.

VERS. 17. — REVERSI AUTEM SUNT SEPTUAGINTA DUC, ut Domino rationem redderent sub legationis et successus, et fructus. Cuius ratio; de lelici scilicet prædicationis et miraculorum successu, quod futurum præsentia verat Isaiæ cap. 9, versu 3. DICENTES, scilicet

legatum apud homines ago, qui per me hominibus loquitur, cuius personam cerat homines gero. Haud dubie enim regem spernit, qui spernit legatum, regis, non suo, nomine loquentem. Porro Deum spernere, rejicere, reprobare, mendacem facere, quale scelus? qui et disertè olim minatus legitur in hæc verba, ubi de Christo agit: *Qui autem verba ejus, quæ loquatur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam*, Deut. 18, v. 19. Injuria ergo, ait, seu contemptus vobis illatus, non hominibus illatus censebitur, sed mihi et Deo vobiscum communis erit. *Ne morere afficiantur*, inquit Euthymius, *dum spernuntur*, dicit: *Vestra injuria per vos in me recurret, qui misi vos; per me autem in Patrem meum qui misit me.* Quare Apostolus, postadmonitos officii Thessalonicenses: *Qui hæc spernit*, inquit, *non hominem spernit, sed Deum*, 1 Thess. 4, v. 8. Vult itaque Christus, eos quos ipse miserit, non aliter audiri, quam si ipse, addeque Deus Pater, presens loqueretur, aut vox ejus e cælo sonaret, id quod, ut missos animat ad manus obeundam, ita apud auditores missis conciliat auctoritatem. Semel autem hoc dictum ad septuaginta duos discipulos; nec dubium quin etiam ad duodecim apostolos; intelligendum est fuisse dictum ad omnes præpositos, qui apostolis vicariā ordinatione succedunt, quod notat Cyprianus, epist. 69 ad Florentium. Ad dicat quis: Possit qui Christi vices gerit à Christo aliena docere. Respondeo quod possit, non tamen relinquat Christum auditoribus facile esse rei iudicium, sed intelligendum det, sibi carere fore ne fit fiat; aut, si quando fiat, ut auditores ejus rei tempestive certiores fiant, per alios ejusdem aut superioris ordinis legatos.

VERS. 17. — REVERSI SUNT, ex locis ad quæ missi fuerant, legatione peracta, ad Dominum Jesum. Non dixit hæc evangelista, septuaginta duos profectos fuisse, et fecisse prout fuerat eis mandatum, sed indicat id intellectum à se fuisse, quando reversos ait. Sed quomodo dicit reversos discipulos ad Jesum, cum Jesus discipulos subsequeretur, id quod astruere videtur versus primus hujus capituli; ac proinde illos potius inveniret in suis locis, quam ipsi ad illum redirent? Respondeo quod quosdam potuit Jesus invenisse in illis ipsis locis ad quæ missi fuerant (eos nempe qui ad vicina loca abierant), et illic eos secum abduxisse; sed quia omnes simul abierant, et ferè simul eodemque tempore mandata essequebantur (nisi quod aliis longius profectis

licet inter cætera, quæ de successu exponant. DOMINE, ETIAM DEMONIA; id est, non solum morbi, sed et demonios, creature spirituales, liberi arbitrii, summe potestatis, SEBUCUNTER NOMIS; tantummodo servi domini; ut ad nomen nostrum habitatione et loco cedant; non tamen nostrā virtute, sed IN NOMINE TUO, id est, adhibita auctoritate tuā, et invocatione nominis tui. Quo sensu totam gloriam Christi retulissent, nullā elati prerogativa, sed hæti tantum de prædicationis successu, prout sentit Theophyl. Nonnulli autem veteres putant discipulos hoc animi quidam vanitate dixisse, ut Greg., 25 Moral., cap. 4, aliis 7, quod satis congruit versu 20. Dominus autem

endum esset quam aliis), Jesus autem non eodem tempore ubique praesens erat, sed paulatim progrediebatur ex uno oppido in aliud; ideò reversi sunt plerique, antequam Jesus ad ipsorum loca advenisset, praesertim cum non esset ipsis injunctum munus, diu, prolixè latèque docendi (cujus nondum erant capaces), sed solum promittendi adventum Jesu praepceptoris, et praedicandi summam Evangelii: *Poenitentiam agite: appropinquavit enim regnum caelorum*; eamque stabilendi sanatione infirmorum, qui in singulis locis se offerent, supra, v. 9. Quare cum brevi conficissent negotium, brevi quoque ad Dominum reversi sunt, inventum in uno ex his locis, quae aliqui ex sociis ipsorum prius inviserant (ut non poterat à famà latere, quoniam loco Jesus esset); quanquam non sit verisimile omnes simul esse reversos, cum aliorum iter longius fuerit quam aliorum. Reversi sunt autem, ut guesii discipuli ad praepceptorem, legationis suae rationem redditori, quemadmodum fecerant antea apostoli, Marc. 6, v. 30.

SEPTUAGINTA DEO. Graecè et Syriacè septuaginta, ut supra, v. 1, Syrus hic addit, *quos miserat*. De discipulorum istorum numero, nonnihil est controversia. Plerique enim omnes Graecorum codicum septuaginta vires scribunt, hi Syriaco textui conformes sunt. Volunt etiam eis auctores Graeci, Euthymius, et Theophylactus, in hunc scribentes locum; praeterea, Eusebius Caesariensis, libri primi Ecclesiae historiae, cap. 14, ubi et Clementem, ex libro dispositionum quarto, alius quinto, citat, qui unum ex septuaginta discipulis Cepham fuisse dicit, cui in faciem Paulus restitit, Gal. 2, v. 11; ad haec, B. Irenaeus, cap. 15, libri 5 contra haereseis. Inter Latinos quoque Patres, B. Damasus, epistolà 4, quae est de Chorepiscopis, et S. Ambrosius Lucam enarrans, mentionem discipulorum non nisi septuaginta faciunt. Et Damasus quidem, etiam decimum tertium concilii Neocaesariensis canonem profert, in quo septuaginta duntaxat nominantur: Ambrosius verò, sermone de Quadragesimà, qui est numero 24, septuaginta discipulos; quos, secundo ab apostolis gradu, propter salutem hominum, à Domino directos, Lucas Evangelista testatur; septuaginta palmis comparat, quae in Elim juxta duodecim fontium aquas, creverant; ut est Exodi 15, v. 27, quibus, eos, et superiores, Euthymius ac Theophylactus, comparant. Illis, et à D. Hieronymo comparantur, epistolà ad Fabiolam, quae est de 42 Mansionibus Israelitarum; de sextà namque mansione agens: «Juxta has aquas, inquit, 70 creverunt palmae, quos et ipsos secundi ordinis intelligimus praepceptores, «Luci evangelistà testante, duodecim fuisse apostolos, et septuaginta discipulos minoris gradus.» Porro, Latini Evangeliorum codices, discipulos istos, numero

ut jam erectos in superbiam ad modestiam revocaret, vel etiam ne letitià inordinatà in superbiam erigerentur, ait illis:

VERS. 18. — VIDEAM SATANAM SICUT FULGUR DE COELO CADENTEM. Hoc aliquid ad incarnationem Christi referunt; q. d.: Nihil novi mihi referitis, non ferri

septuaginta duos fuisse, constantissimè tradunt; quanquam in uno scripto, quod Atrabatenis collegii est, priori loco septuaginta viros, posteriori septuaginta viros, nos invenimus, id quod admiratione dignum est. Hi, libris quibusdam Graecis consonant. Notatum namque invenimus in D. Werneri exemplari, Bibliothecae Vaticanae Graecum apographum, priori hujus capituli loco septuaginta duas legere. Adnotarunt et Parisenses, priori quidem loco, etiam septuaginta duo scribi, verum sine ullius citatione exemplaris; posteriori verò, β, secundum Graecorum codicum, illum nimirum ex Italià transmissum, septuaginta duas habere. Insuper consentiunt Latini libri, ut posteriores Latinos enarratores praeteream, Bedae, quodque amplius est, Augustino, libri secundi Quaestionum evangelicarum cap. 14: (*Sicut, ait, viginti quatuor horti totus orbis peragitur atque lustratur; ita, mysterium illustrandi orbis, per Evangelium Trinitatis, in 72 discipulos intimatur: viginti quatuor enim, ter, in septuaginta duobus ponimus*) aliusque in locis, atque inter scriptores Graecos, Epiphano, sub finem tomi primi libri primi adversus haereseis, ubi ait: *Emandavit verò et alios septuaginta duos ad praedicandum*; etc., ac tertio postea septuaginta duas vocat. Anaclætus etiam, antiquitate, pontificatu et martyrio celebrissimus, epistolà 3, quae est de patriarchis, primatibus, et reliquis episcopis, dicit, *ad apostolorum adjumentum, electos à Domino discipulos septuaginta duos, quorum presbyteri locum tenent.*

CUM GAUDIO; magno addit Syrus, nimirum, quòd prosperè omnia successisse ipsis viderentur, ex mente Domini; gavisii sunt felici praedicationis et miraculorum successu.

DICENTES, multi eorum (nec enim omnes simul reversi sunt, quod diximus, sed alii post alios), nisi forte tunc demùm hoc dixerint, quando omnes reversi fuerant. DICENTES autem, inter caetera, nec enim hoc solum dixerunt; retulerunt enim singuli, quomodo locis singulis res successisset: sed hoc solum commemorat evangelista, quod Jesus insigni responso dignatus est.

ETIAM DAEMONIA. Explicant unam praecipuam causam gaudii. *Etià daemona*, non tantum morbi à nobis profligantur, verum etiam daemona: parent nobis daemona non minus quam morbi. Hoc praeter caeteris miraculis exprimit, vel quia putarent, majoris potentiae esse ejicere daemona, creaturas spirituales, rationales, libero arbitrio et viribus magnis praeditas, quam morbos sanare; vel quia Jesus ipsis expressè non dederat facultatem daemona ejiciendi; certè supra, v. 9, nihil aliud dixerat quam, *curate infirmos*; sed cum facile crederent, ex mente Jesu fuisse, ut id etiam facerent, quod apostoli in sua quoque lega-

à daemone nomen meum; hoc et antequam vos mitterem, imò cum in mundum venirem, futurum videbam, quòd scilicet satanicae vires meae potestate de gloria sua ruerent. Ita Theophyl. Sed convenienter videtur sensus Ambr., lib. de Fuga saeculi, c. 7, et Greg. diversis locis, qui referunt ad casum angeli per

tionem fecerant, tentarunt, et res pro voto successit. SUBJICIUNTUR NOBIS, ut servi dominis, loco habitatione cedunt ad jussum nostrum. Non dicunt subiecta fuere, credunt enim perseverare etià nunc in se eam potestatem.

IN NOMINE TUI, per nomen tuum, adhibito nomine tuo. Non solum enim significare voluit, quòd auctoritate ac virtute Jesu egerent daemona, verum etiam quòd adhibito nomine Jesu, daemoneis non valentibus ferre vim nominis Jesu. Nec dubium quin hujusmodi verbis sint usi adversus daemona: In nomine Jesu jubeo ut exeat; quin etiam adversus morbos: Sancte Dominus Jesu, aut similibus. Fiebant enim omnia, ad hoc ut Jesus agnosceretur esse Christus: quanquam an ante mortem ipsius, disertè predicaverint esse Christum hi alivè discipuli, dubium sum. Gloriantur ergo discipuli de subjectis sibi daemoneis, verum Jesu, non suae virtuti, id ascribunt; Jesu, inquam, qui ipsis hanc facultatem largitus sit. Vide, ait Theophylactus, quomodo non superbiunt; dicunt enim: *In nomine tuo, tuà gratià, non nostrà virtute*. Videtur tamen aliquid *κενὸδίκιζ; εὐλαστία*; ve eos adussisse (quòd plerique etiam veterum sentiunt); praesertim cum Jesus, infra, v. 20, repetens materiam gaudii ipsorum, simpliciter dicat: *In hoc nolite gaudere, quia spiritus subjiciuntur vobis, omissis illo, in nomine meo; sed levis culpa fuit, quae non gravis fieret (ut solet in hominibus, dona quibus instructi sunt considerantibus, et impensibus ob ea letantibus ac gloriantibus), cautione mox utitur Jesus.*

VERS. 18. — ET AIT, ait autem. Verba discipulorum praeter tulerat duo: unum, quòd mirarentur pertinacissimos daemones cedere nomini Jesu; alterum, quòd gauderet id per se fieri. Ad prius respondet Jesus verbis hujus versiculi.

VIDEAM, visione mentis, clarè et certè, jam olim cum in mundum veniens homo fierem, non tantum cum vos emitterem: Videbam Satanam, ait Euthymius, postquam videlicet humanitatem assumpsit.

SATANAM, adversarium illum gloriae Dei et salutis humanae, id est, daemona; spiritus immundos. Nominat eos tanquam unum, propter exercitum coetumque eorum, cujus ducem alius diabolus vocat; milites, angelos, Matth. 25, v. 41; de nomine Satanae eginus alibi.

SICUT FULGUR, instar fulguris. Fulgur de caelo cadit subito, violenter, velociter et manifestè; ita daemones in nomine Jesu, jussu Jesu, ceciderunt subito et praeter expectationem ipsorum aliorumque; violenter, quia inviti; velociter, quia citra moram; manifestè, quia spectante mundo universo. Euthymius: *Urus est autem fulguris exemplo, ostendens vehementer*

superbiam, quem scilicet Christus viderit suae se vomitate à splendore justitiae avertementem; et ita tacitè monuerit eos, ne simili superbiam elati caderent. Quamvis possit casus intelligi non culpe, sed poenae; q. d.: Nolite mirari, daemones vobis subjeci in nomine meo: meum est enim hoc opus, non vestrum.

tiam et velocitatem casus illius. Nec malè fulguri daemone comparatur, propter naturam spiritalem, igneam proximam.

DE COELO, de caelo. Quidam hoc jungunt cum solo fulgure, sicut fulgur de caelo cadit: plerique etiam ad Satanam referunt, cadentem de caelo, sicut fulgur de caelo cadit: verum fulguris respectu, intelligendum est caelum aërium; Satanae verò respectu, honor et sublimitas dignitatis quam obtinebat ante Christum, signanter verò quòd ut Deus à plerisque coleretur, et caelos habitare crederetur; q. d.: cadentem de summa celsitudine, de solo potestatis suae.

CADENTEM, lapsus, sed sive praesens veritas, sive praeteritum, est loco futuri casurum, sed futuri non minus certò eventuri, quam si praesens aut praeteritum esset. Nam cadentem vult dicere, prout jam coram vobis cadentem vidistis, idque in nomine meo seu virtute mea. Sensus est: Nihil novi, inexpectati, aut incogniti, mihi referitis, quòd dicatis non ferri à daemoneis nomen meum; hoc et ego sciebam (habet Theophylactus); jam tum enim cum vos postestatum, nuper duodecim emitterem, et antea cum me ipsum ad Evangelium praedicandum accingerem, atque adeò cum in mundum veniens homo fierem, videbam animo, praevidebam mente, id certò futurum, ut Satanicae vires ruerent, efficacitate potestatis meae, ut quoties jussurus essem et quodcumque vires exerturus meas, daemona corporibus hominum egerentur, nec minus animis, paulatimque ita extenuaretur et deprimeretur regnum eorum, ut qui summo in honore inter homines fuerant, et imperiosè grassati fuerant in animas simul et corpora, tandem viles contemptique agnoscerentur et haberentur, conculcarenturque pedibus, etiam eorum qui supplices olim prostratique ipsos adoraverunt. In hanc sententiam Graeci posteriores ex vetere Cyrillo locum exponunt. «Quidam sic intelligunt, ait Theophylactus, de caelo, id est, de gloria sua, et de honore quem habebat. Ante Christum enim ut Deus colebatur; nunc autem de caelo decidit, id est, de gloria sua, nec colatur ut Deus, neque habeatur perinde ac si in caelo habitet.» Euthymius: «Ante incarnationem Salvatoris, inquit, in sublime ferebatur, et tyrannum agebat ac potens erat: cum autem Deus in terram per carnem diversaretur, cecidit, non à caelo (olim enim inde ceciderat, nec amplius eò ascendit), sed à dicta celsitudine, tyrannide, ac potentia.» Latius in eandem sententiam Titus hunc locum tractat, qui et B. Cyrillum laudat ejus auctorem. Delit ergo intelligendum his verbis Christus, suo nomine suisque viribus evertentem regnum Satanae; prout manifestum est, brevi post Christi adventum, idololatriam per universum terrarum orbem regnantem, corruisse defecisseque.

Nam ego sum, qui etiam justo judicio satanam praecipians, vidi eum de caelo cadentem, instar fulguris, subito, summa vi, irremediabiliter. Et ita est argumentum quasi à majori ad minus: ad quem sensum congruenter adjicit Dominus:

VERS. 19. — ECCE DEI VOBIS; id est: Itaque ut

Et autem frequens illa demonum ex hominum corporibus in Christi nomine ejectione, hujus rei præludium.

VERS. 19. — Ecce autem dicit, do, præsens absolute in tempore, dedi ac dare pergo et continuo; nec enim revocare decreverat potestatem quam dederat cum eos emitteret, quin potius confirmat.

VERS. quod paucis hactenus aliis, donum magnum ac ratum.

POTESTATEM, auctoritatem, imperium CALCANDI SUPRA, potendi, subjucendi, metaphorâ à serpenti- bus sumptâ qui humi repunt; imperium quo ejiciatis eos ex hominum corporibus, et de principatu dejiciatis, repressis eorum viribus, ut qui olim cœlum occupaverant, jam pedibus vestris subjuciantur.

SERPENTES ET SCORPIONES, spirituales, seu intelligibiles, ut ait Euthymius, id est, demonum catervas, omne genus immundorum spirituum, quod ait Beda; demones comparantur serpentibus et scorpionibus, propter hanc multiplicemque virtutem, nec minus proclivem libidinem, nocendi hominibus. Serpens naturâ est homini inimicus; sed diabolus multo magis, non naturâ tamen, sed pravâ voluntate. *Hoc autem inter serpentes qui dente, et scorpiones qui caudâ nocent, distare arbitror*, nota Beda, quod serpentes aperte savientes, scorpiones clanculim insidiantes significant, quod serpentes aperte ad peccatum trahant; scorpium occulte, ita ut vix percipiantur. Quidam animalia hujusmodi venenata hic intelligunt; sed sermonem potius esse de variis demonum generibus, subindicat Salvator verbis proximi versus, ubi pro omnibus hic nominatis, repetit solum hoc spirituum. In quam sententiam Titus ait: «Quod de serpente et scorpionibus hoc loco scribitur, hoc totum ad diabolum et demones, qui cum illo, à Christi Dei nostri servis, à quo tantam illi potestatem acceperunt, calcantur, referendum est.»

ET SUPER. Non intelligit, et calcandi super (non enim est hic *ταύρα*, ut mos); sed potestatem dedi super, *ταύρα*, adversus.

intelligatis nihil vos vobis hæc in re tribuere debere, ecce ego, penes quem dicit summam esse potestatem præcipit ad istam, sum ille, qui dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, et scorpiones. Quos ad litteram intelligit quidam, ut sonant; quo modo Paulo nihil nocuit videri, quemadmodum Christus discipulis suis promiserat, Marci 16, v. 18. Rectius tamen metaphoricè intelligi videntur diversa demonum genera, hoc discriminè, quod quia serpentes dente nocent, scorpiones caudâ, idè illi significant demones aperte savientes, hi clanculim insidiantes. Ut ego explicare se de metaphoricè serpentibus, hoc est, de demonibus loqui, generaliter adjicit se his dis- disse potestatem SUPER OMNEM VIRTUTEM INIMICI, id est, super universum exercitum diaboli. ET NIHIL VOBIS NOCERE, credentibus omnibus cum ipsis. Ubi notandum in illis verbis: *Ecce dedi vobis potestatem*, quod opus sibi peculiariter accipere potestatem à Christo, ut invocato nominis eius effectum eorum sortiantur. Itaque August., lib. 83. Quest. Evang., q. 79, docet aliquando demones posse cadere, ipso Deo occultis modis prohibente ne cedant, cum id justum et utile judicet. Hoc autem facit vel ad con-

VIRTUTEM, exercitum. Frequens est septuaginta Interpretibus, *δυναμεις* virtutum pro exercitu dicere, Psal. 45, v. 10; et Dominus virtutum, pro Dominus exercituum, Psal. 25, v. 10, et quod robur principis in exercitu situm sit. Ut autem honorum, ita et malorum angelorum exercitus sunt; unde alibi de legione est sermo, sup. 8, v. 50; et sicut illi propugnandis, ita hi oppugnandis hominibus serviunt constantes non tantum serpentibus et scorpionibus, de quibus mox, verum etiam aspidibus, basiliscis, leonibus, et draconibus, de quibus Psalmus 90, v. 15.

INIMICI, *κατ' ἐξουίαν* intelligit diabolus, demonum princeps.

ET NIHIL, ita ut nihil eorum que illi machinari possint.

VOBIS, operam dantibus vocationi vestra.

NOCEBIT, noceat aut resistat, quin repellere queatis omne oppugnentum eorum, et à vobis ipsis, et ab aliis, vi nominis mei, auctoritate potestatemque meâ.

VERS. 20. — VERUMTAMEN, quamvis ratum ac magnum sit hoc donum, mirabilis et magna hæc potestas, in hoc, de hoc, nimis aut præcipue nolite gaudere. Non prohibet quin de hoc gaudeant, quippe bono ac magno Dei dono, modo et donum ipsum et gaudium in Deum auctorem referatur: sed docet ac monet, neque nimis de eo gaudeant, ne ex considerato in se Dei dono in superbiam aut *καυχέσθαι* efflentur, quæ est hominum fragilitas; neque præcipue de eo gaudeant, quia sint alia potiora dona ac bona, de quibus solidè gaudere liceat.

SPIRITUS DÆMONIACI SUBJUCIUNTER VOBIS, coguntur ad jussum vestrum cedere, à nocendo prohibiti. Non enim vestrum est opus, ait Euthymius, sed mea gratia. In hoc ergo ne gaudetis, ne tanquam de egregio facinore gaudentes in elationem elevemini. Deinde quia non ad vestram salutem spectat spiritus vobis subijci, sed ad aliorum: alii enim sunt qui ex hoc beneficia capiant, ait Theophylactus; propter aliorum utilitatem vobis datum est, quod habet Euthymius. Denique, quia, ut Beda inquit, non est meriti ejus qui

fundendos malos, quemadmodum Scæva filiis contigit, Act. 19, v. 15, vel ad admonendos bonos, ut proficiant in fide atque ista non jactentur, sed utiliter possint; vel denique ad discernenda dona membrorum Ecclesie, sicut Apostolus ait: *Numquid omnes virtutes.*

VERS. 20. — VERUMTAMEN, quamvis magnum sit Dei istud donum, in hoc nolite gaudere, neque principaliter, et in eo hærendo, sicut superbia, et sibi placentes, in gaudio de Dei donis hæere solent, quia SPIRITUS VOBIS SUBJUCIUNTER, existimantes, ut August., ibid., in talibus factis majora dona esse quam in operibus justitie, quibus vita æterna comparatur. Unde optime monet S. Antonius apud Athanas., in Vita ejus, ut magis nobis esset vite quam signorum sollicitudo, nullusque signa faciens, aut ipse superbi intumesceret, aut despiceret eos qui facere non possunt. Nam signa facere, inquit, non est nostra parvitas, sed Domini potestas, qui ad discipulos gloriantes ait: Ne gaudetis, quia demonia vobis subijcta sunt, sed quod NOMINA VESTRA SCRIPTA SUNT IN CÆLIS: hoc enim et solidum gaudium est, et solis Deum diligenti- bus vel à Deo dilectis competit. Nam nomina in

operatur demonia ejicere, cum et à reprobis possideatur, Matth. 7, v. 22.

GAUDETE AUTEM de hoc præcipue. Declarat quâ in re solidè gaudere liceat, et nimirum quæ à nemine nisi justo ac Deo grato obtinetur, et ad æternam nostram ipsorum salutem facit.

NOMINA VESTRA, id est, vos: sed nominum meminit, ad significandam distinctissimam Dei de singulis providentiam; q. d., singuli vestrum nominati.

IN CÆLIS, in libro cœli, continente nomina eorum quos Deus cœlis donare decrevit; qui alias dicitur liber vite, Apoc. 21, v. 27, quod in eo sint scripti qui ad æternam vitam sunt destinati: *Scripta sunt autem, non per calamus et atramentum*, ait Titus, sed per Dei Opt. Max. memoriam, ejusdemque Dei gratiam et gloriam; et Euthymius: *Cives conscripti estis in eternâ civitate*, inquit, non atramento, sed memoriâ, neque ut homines scribunt, sed sicut Deus; non in remedium oblivionis, quod addit Beda, sed quod quasi literis annotata nomina, Dei memoriæ æternam et indelebiter infixâ sint. Nomina ergo eorum scripta esse in cœlis, est, singulos eorum nominatim, ita Deo cognitos, ut Deus ad cœlos è terrâ eos assumere, et cœlestium bonorum æternæque beatitudinis participes reddere, decreverit, sententiâ nunquam mutandâ. Scripti enim dicuntur, propter constantiam divini propositi, ut scriptura permanens est. Numquid igitur omnes hi septuaginta duo discipuli, electi fuere? nec enim aliorum quam electorum nomina hoc modo sunt scripta in cœlis. Non hoc dicit Salvator, omnes ipsos septuaginta duos electos esse (nec enim consuevit hoc revelari) et non quidem justos seu Deo gratos. Nam si inter duodecim apostolos unus fuit fur, proditor, diabolus, Joan. 6, v. 71, quanto magis esse potuit, inter hos discipulos septuaginta duos, impius aliquis? Et certè, ex horum discipulorum numero, putantur fuisse septem illi primi diaconi, Act. 6, v. 5, è quibus tamen unus, Nicolaus nomine immunditatum omnium et Nicolaitarum hereseos ductor existisse referunt, quod ait Hieronymus, epistolæ 43 cap. tertio.

Non dicit Jesus, nomina ipsorum scripta esse in cœlis, sed per concessionem loquitur, gaudete quod nomina vestra scripta sint in cœlis, prout, scilicet vos putatis et speratis. Plus tamen dicit quam si diceret *gaudete si nomina vestra scripta sint in cœlis*: significat enim quod non temerè id putet ac sperent, saltem plerique omnes ipsorum. Crediderant in Christum, prædicantem regnum cœlorum, reddiderant se familiares ejus discipulos ac sectatores, jam denique auxiliabantur Christo, ejus vice promulgantes penitentiam et regnum cœlorum; hæc omnia non vana indicia erant, quod ipsi ascripti essent regno cœlo-

cœlis, hoc est, in Dei memoriâ esse scripta, dupliciter intelligi potest, vel ratione presentis justitie, quæ psalmi 68, v. 29, dicitur *liber viventium*, potius, quam vite; ubi August., docet, eo modo omnes justos in cœlo esse scriptos; vel ratione æternæ et immutabilis electionis ad salutem. Neutro verò modo Christus hic revelat, omnes apostolos fuisse justos vel electos; sed videtur per concessionem loqui, vi-

rum (non tamen indubitata) et sperare hinc optimè poterant, de numero se esse electorum, certitudine spei, non tamen fidei. De hoc ergo gaudete, ait Dominus Jesus, quod confidere merito possitis, nomina vestra scripta esse in cœlis, faciente vocatione vestra: cui si satisfacere pergis et perseveretis, reipsa experiemini ita esse, nomina vestra in cœlis scripta esse. Nam conditio perseverantie hic tacitè includitur, quemadmodum in eo quod duodecim apostolis dictum fuerat: *Vas qui secuti estis me, etc., sedebitis super sedes duodecim*, Matth. 19, v. 28, suppleendum est, si perseveraveritis, et nihil aliorum vobis defuerit. Monet ergo Salvator septuaginta duos, non tam de acceptâ potestate miraculorum, quam de eo ipsis gaudendum, quod res ipsorum eo essent statui, ut confidere possent, se, ut vocatos, ita et electos esse; quia illud gaudium tumorem (quod ait Euthymius) et superbia generare solet, hoc verò gratiarum actionem et omnis boni operis sollicitudinem.

VERS. 21. — IN IPSA HORA, et ipsa horâ sive momento.

EXSULTAVIT, scilicet Jesus, quod addit Græcè et Syriacè.

SPIRITU SANCTO, quo secundum humanitatem plenus erat, moveente, et exultationem hanc simul et laudem ipsam suggerente. In plerisque libris Græcis non est aliud quam spiritui, quod est, animo, discensu dolore, quem expressiore consideratione perditionis peroranteque suæ gentis, quorum ingratitude sua beneficia experaverat, hauserat, effect se in lætam contemplationem judiciorum Patris iustissimorum, per que, aliis rejectis, alios eligit, apostolos, inquam, ipsius et discipulos, aliosque ignobiles quos illi ad fidem et penitentiam suâ prædicatione adduxisse poterant, consilio longè dissimili hanc.

CONFITEBOR TIBI, agnosco coram te, laudandus es mihi deindeque tibi gratias. Nam Hebraicum verbum *iada*, cui respondet Syricum *ida*, positum in quintâ conjugatione, cum Græci constantiter verterint *confiteri*, non minus significat laudibus celebrare et gratias agere. Unde illud frequens in Psalmis: *Confitemini Domino quoniam bonus*, etc. Testatur his verbis Christus, se in hoc Patris decreto, licet ab humano sensu illud discrepet, acquiescere.

PATER. Apostrophe ista plurimum momenti apud auditores christum habuit; idem tamen sermone ad ipsos converso docentur Matth. 11, v. 25, et 15, v. 41, 44, 45, et Luc. 8, v. 10. Significatur autem voce Patris, affectus ex animo laudantis Deum. Et quidem Pater mundo opponitur, quod ad consiliorum diversitatem.

delicet, sicut vos existimatis et merito confidere debetis. Itaque quia discipuli in lætitiâ privata et temporali mente posuerant, quando de miraculis gaudebant, revocantur hic de lætitiâ privata ad communem, de temporali ad æternam. Discipulis enim veritatis gaudium esse non debet, nisi de eo bono, quod commune cum omnibus habent, et in quo finem lætitiæ non habent, ut Greg., lib. 9, epist. 58.